

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ

Тема 10: ЦИВИЛНА ЗАШТИТА

Београд, 25.09.2018. године

ТЕМА 10: ЦИВИЛНА ЗАШТИТА

САДРЖАЈ:

1. Место и задаци цивилне одбране у систему безбедности и одбрани земље
2. Самозаштита
3. Јединице цивилне заштите
4. Мере цивилне заштите

У свакодневном животу дешавају се ситуације намерно или ненамерно узроковане, а које могу угрозити или створити велике последице по живот и здравље људи, животиња, очување животне средине, културног и историјског наслеђа.

Циљ ове теме је да се учесници обуке, кроз наведена наставна питања упознају са спровођењем цивилне одбране и цивилне заштите, врстама опасности којима могу бити изложени, поступцима и корацима које је потребно предузети како би се спречило дејство неке опасности или како би се санирале и умањиле деструктивне последице по живот људи, животиња, животну околину, материјална добра, културно и историјско наслеђе. Препорука је да се, поред усменог излагања теме, организује и практичан рад, посебно у области самозаштите и колективне заштите, а у присуству стручних лица која се баве овим областима.

1. МЕСТО И ЗАДАЦИ ЦИВИЛНЕ ОДБРАНЕ У СИСТЕМУ БЕЗБЕДНОСТИ И ОДБРАНИ ЗЕМЉЕ

Систем цивилне одбране је саставни део сваког савременог одбрамбеног и безбедносног система, чији је основни задатак заштита, одбрана и спасавање становништва, материјалних и културних добара од ратних разарања и елементарних непогода, укључујући и техничко-технолошке катастрофе. Цивилна одбрана представља функцију заштите цивилног становништва и материјалних добара у којој учествују цивилне структуре друштва, па је као таква превасходно усмерена на неоружано супротстављање непријатељу и постизање одбране свих виталних вредности и интереса једне државе. У савременим условима, цивилна одбрана је усмерена на заштиту и одбрану од:

- 1) у миру: природних непогода, техничко-технолошких акцидената, тероризма, намерно и ненамерно изазваних опасности;
- 2) у рату: ратних разарања, насилног и другог агресорског деловања страних или паравојних оружаних снага, као и свих опасности које се догађају у миру, а могу се јавити и у рату.

У том смислу, цивилна одбрана је усмерена пре свега на заштиту, одбрану и спасавање становништва, материјалних и културних добара, животне околине, друштва и државе у целини.

Основни задатак цивилне одбране је обезбеђивање потпуног ангажовања цивилног сектора друштва употребом превентивних и оперативних мера, а у циљу заштите, одбране и спасавања становништва, материјалних и културних добара у миру и рату, и стварање повољних услова за заштиту и одбрану и неоружано супротстављање нападачу у рату.

2. САМОЗАШТИТА

У последњих 30 година, вишеструко је повећан број катастрофа у свету, као и разарајући ефекат који имају на друштво и околину. Искуства Републике Србије, која се током протеклих година суочила са бројним катастрофама које су имале озбиљне последице, потврђују чињеницу да опасности попут елементарних непогода и техничко-технолошких акцидентата, нарушавају безбедност и опстанак друштва.

Последице катастрофа могу се значајно умањити добрим обучавањем људи и упознавањем са начином превенције катастрофа.

Када дође до ситуације у којој је потребно применити кораке за самозаштиту, а која се најчешће догоди без упозорења и изненада, људи се суочавају са разним потешкоћама и препуштени су сами себи до момента док спасилачке екипе не стигну на лице места. Веома је важно познавати процедуре и начин реаговања у тим моментима.

2.1 Пожари

Пожар је реална опасност у којој се, поред материјалне имовине, може изгубити и људски живот. Неке од превентивних мера спречавања пожара: не спаљивати траву и ниско растиње на отвореном простору, водити рачуна о употреби отвореног пламена, не остављати шпорет укључен без надзора, редовна провера електроинсталација, грејних тела и система, из подрума, са тавана и слично уклонити материјал који је лако запаљив (стари часописи, кутије од фарби, разређивача, стари намештај...), противпожарна степеништа и пролазе треба редовно чистити, правилно користити противпожарни апарат. Уколико се уочи пожар, потребно је позвати Ватрогасно-спасилачку екипу на број 193 и предузети друге мере како би се спречило ширење пожара (искључити електричну енергију, спречити доток свежег ваздуха да не би дошло до ширења пожара и др.).

2.2. Поплаве

Поплаве су честе елементарне непогоде које могу бити локалних или великих размера. До плављења долази када ниво у рекама порасте толико да долази до појаве подземних вода или до преливања преко насипа или када услед притиска воде на насипе дође до њиховог пробијања. Превентивне мере које могу утицати на спречавање поплава су: не бацати отпад у реке, потоке, канале, шахтове који одводе атмосферске воде, по могућству припремити џакове са песком који се, у случају наиласка поплаве, стављају на улазе у куће, не преграђивати водотокове како би се акумулирала вода у летњем периоду.

2.3. Клизишта и одрони

Око 30% земљишта у Републици Србији је под ризиком од клизишта. Клизишта представљају кретање земље, камења и других наноса. Активирају се и развијају брзо, када се вода акумулира у земљишту као последица јаких и обилних киша, подземних вода, отапања снега и неадекватне експлоатације земљишта. Уколико се примети опасност од клизишта потребно је предузети следеће мере: обавестити надлежну службу на број 193 (Ватрогасно-спасилачка служба) или 1985 (Служба за обавештавање и узбуњивање), обавестити људе у околини који могу бити погођени овом опасношћу и удаљити се из зоне клизишта.

2.4. Земљотрес

Земљотрес или потрес настаје услед померања тектонских плоча, кретања Земљине коре или појаве удара. Последица тога је подрхтавање тла због ослобађања велике енергије. Јачина потреса зависи од више чинилаца. Земљотрес се не може предвидети. Интензитет земљотреса одражава рушилачки ефекат на површини терена. Изражава се различитим скалама, најчешће Меркалијевом скалом од 12 степени. Магнитуда земљотреса

представља јединицу мере количине ослобођене енергије у жаришту земљотреса. Изражава се Рихтеровом скалом која нема горњу границу, али како до данас није забележен земљотрес јачине 10, обично се представља до 9 јединица. Уколико настане земљотрес, важно је пре свега наћи заклон на безбедним местима као што су: довратак у кући, носећи зидови, место испод стола или чврстог намештаја и остати тамо док траје потрес. Важно је удаљити се од прозора и избегавати степеништа и лифтове све док потрес траје. Потребно је увек имати припремљену батеријску лампу, искључити све изворе електричне енергије, гаса и воде.

2.5. Техничко-технолошке опасности

Техничко-технолошке опасности настају као изненадни и неконтролисани догађаји приликом управљања одређеним средствима и обављања активности са опасним материјама уз пожар, експлозију, изливање, испаравање или терористичку активност. Карактеристични су по брзој појави здравствених симптома код људи и животиња, приметним знацима у околини (дим, пламен, звучни ефекат...), нуклеарном или радијационом акциденту. У случају настанка опасности, потребно је предузети следеће мере: у што краћем року напустити место или простор настанка удеса, затворити све прозоре и врата и искључити клима-уређаје и вентилаторе, извршити херметизацију простора у могућој мери, употребити одговарајућа или ручна средства (маске, марамнице, газе, делове одеће и сл., које је потребно натопити водом или содом-бикарбоном).

2.6. Тероризам

Последице терористичких аката осим људских жртава, подразумевају и велике материјалне штете, које је неопходно санирати веома брзо, што се у неким случајевима ради паралелно са акцијама трагања за преживелима. Функционисање медицинских и комуналних служби локалне самоуправе је од велике важности. При санирању последица терористичких аката, у првом плану су брзина и ефикасност. У случају наступања терористичког напада, потребно је пратити савете надлежних служби, ако се напад догоди у непосредној близини, проверити непосредно окружење и пружити прву помоћ повређенима.

2.7. НУС – Неексплодирана убојна средства

Једна од последица ратних дејстава на нашим просторима су заостала убојна средства. Постоји опасност да неексплодирана убојна средства и после више деценија сагоре или детонирају. Због опасности од оваквих експлозија, препорука је да се пронађена НУС не дирају, откапавају, померају, већ је потребно одмах позвати полицију на број 192 или Центар за обавештавање и узбуђивање на број 1985.

2.8. Прва помоћ

При пружању прве помоћи повређеној или нагло оболелој особи, циљ је спасавање живота, спречавање трајних последица, скраћивање лечења и брз опоравак унесређеног. Хитне мере за спасавање живота обухватају обезбеђење места несреће, обележавање места несреће и заштиту повређених од новог повређивања, као и пружање прве помоћи, односно: постављање особе без свести у стабилан бочни положај, предузимање мера оживљавања особе без свести која не показује знаке живота и заустављање крварења коришћењем комплета за пружање прве помоћи. Ради збрињавања повређених, потребно је позвати Хитну медицинску службу на број 194.

Основа спречавања деловања опасности, личне и колективне заштите представља обучавање становништва у области цивилне заштите, као и обезбеђивање потребних средстава и опреме за личну, узајамну и колективну заштиту. Законом је уређено да

државне, покрајинске и локалне институције, као и привредна друштва и друга правна лица обезбеде обуку запослених и опрему из домена цивилне заштите, а на исти начин обавезано је и становништво да у својој околини предузима потребне мере ради спречавања и правилног реаговања услед јављања могуће угрожености.

3. ЈЕДИНИЦЕ ЦИВИЛНЕ ЗАШТИТЕ

3.1 Дефиниција Јединица цивилне заштите

Јединице цивилне заштите образују се, опремају и оспособљавају као оперативне снаге за извршавање задатака цивилне заштите. Јединице цивилне заштите чине лица надлежних служби, војни обвезници и лица која су извршила цивилну службу, а која су обучена за предузимање мера и предупредивање могућих опасности по цивилно становништво, као и реаговање у случају настанка опасности по живот, здравље људи и угрожености материјалних, културних добара и историјског наслеђа.

Јединице цивилне заштите образују се као специјализоване јединице и јединице опште намене.

3.2 Специјализоване јединице цивилне заштите

Специјализоване јединице образују се, опремају и обучавају ради извршавања сложених задатака цивилне заштите. Специјализоване јединице цивилне заштите образују се за територију Републике Србије, односно подручја управних округа, а могу их образовати привредна друштва и друга правна лица која представљају потенцијални извор угрожавања шире територије.

Специјализоване јединице цивилне заштите образују се као:

- 1) јединице за заштиту од пожара;
- 2) јединице за спасавање на води и под водом;
- 3) јединице за спасавање на неприступачним теренима;
- 4) јединице за пружање прве помоћи;
- 5) јединице за откривање и уништавање неексплодираних убојних средстава (НУС);
- 6) јединице за радиолошко-хемијско-биолошко (РХБ) заштиту;
- 7) јединице за спасавање из рушевина;
- 8) јединице за осматрање;
- 9) јединице за узбуђивање;
- 10) јединице за телекомуникације;
- 11) јединице за збрињавање

Обзиром на специјалности, знања и способности које морају поседовати лица ангажована у специјализованим јединицама цивилне заштите, ученици који се баве хобијима и спортовима као што је планинарење, роњење и слично, могу своја стечена знања из ових области применити ангажовањем у овим јединицама и на тај начин се укључити у систем заштите и спасавања.

3.3 Јединице цивилне заштите опште намене

Јединице цивилне заштите опште намене образују се услед препознате потребе здрженог деловања свих структура грађана у ванредним ситуацијама, али и ванредном и ратном стању. Иако специјализоване јединице цивилне заштите које образује Сектор за ванредне ситуације МУП Републике Србије и Војска Србије пружају максималну помоћ у циљу заштите становништва, сведоци смо да одређене, пре свега елементарне непогоде захтевају ангажовање већих капацитета, не само на националном нивоу, већ и на

регионалном и другим нивоима. У том смислу јединице локалне самоуправе, привредна друштва и друга правна лица, ангажују јединице цивилне заштите опште намене ради извршавања једноставнијих послова заштите и спасавања.

4. МЕРЕ ЦИВИЛНЕ ЗАШТИТЕ

У циљу заштите и спасавања људи, материјалних и културних добара од опасности изазваних елементарним и другим непогодама спроводе се мере цивилне заштите:

- 1) евакуација;
- 2) склањање;
- 3) збрињавање угрожених и настрадалих;
- 4) радиолошка, хемијска и биолошка заштита;
- 5) заштита од техничко-технолошких несрећа;
- 6) заштита и спасавање из рушевина;
- 7) заштита и спасавање од поплава и несрећа на води и под водом;
- 8) заштита и спасавање на неприступачним теренима;
- 9) заштита и спасавање од пожара и експлозија;
- 10) заштита од НУС;
- 11) прва и медицинска помоћ;
- 12) асанација терена.

Осим наведених мера, могу се планирати, припремати и спроводити и друге мере и активности у циљу смањења ризика и управљања ванредним ситуацијама.

ПРИЛОГ:

- Међународни симбол цивилне заштите
- Опште ознаке на униформи цивилне заштите
- Ознаке специјалности припадника цивилне заштите

ИЗВОРИ ДОДАТНИХ ИНФОРМАЦИЈА:

- Јаковљевић, В. (2006), Систем цивилне одбране, Београд, Факултет цивилне одбране;
- Закон о ванредним ситуацијама („Сл. Гласник РС“, бр. 111/2009, 92/2011 и 93/2012)
- Породични приручник за понашање у ванредним ситуацијама (Издавачи: Организација за европску безбедност и сарадњу – Мисија ОЕБС у Србији, Министарство унутрашњих послова Републике Србије – Сектор за ванредне ситуације)
- www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/reg/viewAct/a98fddfe-226c-4de0-9063-10d3730b20c2
- <http://prezentacije.mup.gov.rs/svs/>